

նեստորեան ու կիրեղեան մարով եւ թէ ինչ է ըստ իրեան *μία φύσις σεσαρχωμένη*։ Սոյն գրքին կը յաջորդէ ոչ նուազ կարեւոր գլուխ մը *Nestorius et les hérésies christologiques* (էջ 203—217), որ կը շոշափէ մեծ հմուտութեամբ արիանոսաց, միարնայաց եւ ապողինար-ներու մոլորութիւնները եւ Պ. Սամստացոյ վարդապետութիւնը։

Կեստորական ու եւտիքեան բարդ ու անորոշ խնդիրներու անել բաւոյն անմուտ ընթանալու համար անհրաժեշտ հարկաւոր է աչքի առնել ունենալ ժ.ի.ժ.ի սքանչելի ուսումնասիրութիւնը։ Մենք կը յանձնարարենք նոյնը մասնաւորապէս մերինեուն։

Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ



ԱՅԻՆԻ ԱՅԻՐ

Ա.

Պաշատուր Արովան։

Վաղուց հետապնդելով մի խնդրի, որ կապ ունի նաեւ արեւելահայ գրականութեան Մոգի-կանի հետ, չէինք գտնում բաւականաչափ լուսարանութիւն եւ մինչեւ այսօր էլ չենք գտած. ուստի խնդիրը մնում է մեզ համար բաց եւ կարօտ անգրագոյն հետապնդման։ Սակայն ներկայիս իբրեւ զկուսման շանդէսի ընթերցողների համար հետաքրքրութիւնից բոլորովին զուրկ կարող է չը լինել հետեւեալ գրութիւնը, որը ի պատասխան Վարաբաղի Թեմական Դպրա-նոցի Տեսչի՝ մեր մշակած հարցերի համաձայն պաշտօնական դիմումի, ստացուել է Դորպատ-Իրեւի համալսարանի տեսչից։

Պ. Ժ. Լ. Կայսերական Իրեւի համալսարան. վերստեւուց. 10 գեկտեմբերի 1912 թ. Թ. 7855, + Իրեւ, 1 ՓՅԼ. Նորին Գեղամեա-րութեան Հ. Վերասեսչին Վարաբաղի Հայոց Հոգեւոր Սեմինարիայի, Ի հետեւումն այն ամի Նոյեմբերի 16ից Գրութեանց Թիւ 65, պատիւ ունեմ հարգողուն Զեքի Գեղամեարութեան, որ Կայսերական Իրեւի համալսարանի (Նախկին Դորպատի) ուսանողների ցուցակներում ընդ-հանրապէս չի հանդիպում խաչատուր Ար-ովանցի անունը։

Համալսարանի արխիւում կատարուած պրպտումների համաձայն, երեւաց, որ միայն

1861 եւ 1862 թ. այստեղ ուսանող է եղել քաղաքատնտեսութեան մասնաճիւղում հայագի-վարդան Խրիստափորովիչ Արովանը, թերեւս խաչատուր Արովանցի ազգականը, որ ծնած է Թիֆլիզում 1843 թուին, եւ պետական պաշ-տօնայի զաւակ է։ Այդ Արովանը չի աւար-տել դասընթացքը համալսարանում, բայց 1864 թ. քննութիւն է տուել համալսարա-նում եւ ուսաց լիզրի ուսուցչութեան իրաւունք է ստացել եւ յետոյ 1890 թ. Երեւանի Հո-գեւոր Սեմինարիայում ուսուցիչ է եղել։

1834 թ. արտաքուստ 18 ուսանողների, Դորպատի Բուրչեշաֆտի անդամների, ցուցա-կում չի հանդիպում ոչ Արովանցի եւ ոչ Արովանի անունը վերատեսուչ (անընթեռնելի, քարտուղար ուսանողական գործերի (անըն-թեռնելի)։

Այս գրութեան տոնթը եղել է՝ ինչպէս ասացինք, Վարաբաղի թեմական Դպրանոցի Տեսչի խնդիրը հետեւեալ բովանդակութեամբ. «Վերատեսուչ Վարաբաղի Հայոց Հոգեւոր Սեմինարիայի Թ. 65, 1912 թ. Նոյեմբեր 16, + Հր. չի Նորին Մեծապատուութեան Իրեւի, Նախկին Դորպատի, Կայսերական համալսարանի վերասեսչին Հայոց գրողները իրենց պատմական հետազօտութիւնների ժամանակ վերաբերմամբ նորագոյն գրականութեան, որի Նախկարա-պետներից մէկն է Զեքի *alma mater*ի սանը՝ խաչատուր Արովանը, վերջոյս կենսագրու-թեան մէջ նրա ուսանողական կենտրի շրջանը լրութեամբ են անցնում, չունենալով իրենց ձեռքին տուող տեղեկութիւններ։ Արդ՝ Նկատի ունենալով որ ներկայումս մեր պատմաւէրներից մէկը յարուցել է այդ պակասը լրացնելու հարցը, հնարու որ չէք գտնել արդեօք կարգադրել, Արխիւից հանել եւ հարգողել հետեւեալ տե-ղեկութիւնները Հուշոց Հոգեւոր Սեմինարիայի վերատեսչի անունով. 1. Յիշուում է արդեօք խաչատուր Արովանի անունը այն 17 ուսա-նողների՝ Դորպատի Բուրչեշաֆտի՝ թուում, որոնք 1834 թ. 12 փետրուարի համալսարանից արտաքուստեցին եւ ենթարկուեցին ոստիկանական խտտադոյն հսկողութեան, իսկ նրանցից երեքին մերժուց ընդունել պետական ծառայութեան մէջ, ինչպէս եւ յետոյ 1835 թ. յունիսին ներուեցին բոլորը եւ թոյլտուութիւն ստացան իրենց ընթացքն աւարտել ուսական որեւէ համալսարանում, բացի դորպատանից։ 2. Ո՞ր թուին է մտել խաչատուր Արովանը համա-լսարան. ուսումնասիրել է արդեօք որեւէ մաս-